

Tieteen päivien ohjelma valmistunut

Tieteen päivien (8.-12.1.2003) ohjelma on valmistunut; luvassa tähän mennessä selkeästi laajimmat päivät, esiintyjää 300, päiviä viisi. Painetun ohjelman pitäisi ilmestyä loka-marraskuun vaihteessa, verkossa se on jo luettavissa. Helsingin yliopiston Porthania toimii jälleen päivien keskuspaikkana: ohjelmaa on viiden päivän ajan samanaikaisesti kaikissa suurissa saleissa.

Tieteen päivien ohjelmassa pysyvistä on perusmuoto: päivien alusta loppuun kestävä luentosarja, tällä kertaa nimellä *Tiede ja muutokset*. Ohjelmaa täydennetään lisäksi ajankohtaisen tutkimuksen läsnäololla ja esittelyllä: erityisen näkyvään asemaan nousevat tällä kertaa Suomen Akatemian nimeämät huippuyksiköt ja tutkimusohjelmat. Päivän paineja ja erityisiin seminaareihin keskittyviä seminaareja on edellisten päivien tapaan ohjelmassa, uutuuksena sen sijaan ”Päivystävät professorit”; Porthanian ala-aulassa eri alojen professorit ovat päivien ajan yleisön tentattavina.

Myös poliittinen päätöksenteko ja tiede kohtaavat aiempaa näyttävämmin päivillä. Sekä eduskunnan tulevaisuusvaliokunta että tutkijoiden ja kansanedustajien seura Tutkas osallistuvat päiville pohtimaan tutkimustiedon ja yhteiskunnallisen päätöksenteon suhteita.

Tauon jälkeen Tieteiden yö on palannut päivien ohjelmaan, nyt olennaisesti edelliskerrasta laajentuneena ja monipuolistuneena: ohjelmaa on mm. Kansallisarkistossa, Suomen Pankissa, Helsingin yliopiston kirjastossa ja Tieteiden talolla.

Uutuutena on myös taiteentutkimuksen näyttävä esiintyminen päivien ohjelmassa: Ateneumin taidemuseossa on koko viikonlopun lauantaista sunnuntaihin ”Tiedettä taiteesta, taidetta tieteestä” -tapahtuma luentoineen ja keskusteluineen.

Ranskan kulttuurikeskus tuottaa Tieteen päiville puolestaan huippututkijoita Ranskasta. Tarkoitus on jatkaa tätä käytäntöä jatkossakin maita vaihtaen.

Ohjelmasta enemmän: Jan Rydman, puh. 09-228 69 227, jan.rydman@tsv.fi, www.tsv.fi/tieteenpaivat

Palkintoraateja

Tieteen päivien yhteydessä jaetaan erilaisia palkintoja, myös tiede- ja tietokirjoille. Vuoden tiedekirja -palkinnon jakamista varten Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto ovat asettaneet palkintoraadin, johon kuuluvat tällä kertaa professori **Markku Löytönen**, professori **Ilkka Niiniluoto** ja professori **Terttu Vartiainen**.

Tieto-Finlandia-palkinnon jakaa puolestaan ohjelmajohtaja **Astrid Gartz**. Palkintoa jakaa Suomen Kirjasäätiö. Kirjasäätiö on asettanut valintalautakunnan, joka nimeää enintään kuusi ehdokasta palkinnonsaajiksi. Lautakuntaan kuuluvat tällä kertaa puheenjohtajana valtionarkistonhoitaja **Kari Tarkiainen**, dosentti **Antero Järvinen** ja tiedotuspäällikkö **Jan Rydman**

Koe-eläintutkijat ja pedofiilit?

Dosentti **Leena Vilkka** on tinkimätön: koe-eläintutkimus on aina pahasta, varsinkin jos koe-eläimet ovat karvaisia ja hellyttäviä. Koe-eläintutkijat taas ovat Vilkan näkemyksen mukaan ilmeisen kylmiä, tunteettomia ja pahoja. Eikä tässä kaikki: *Yliopisto*-lehdessä 15/2002 tämä lehden vakituinen kolumnisti panee vielä paremmaksi. Koe-eläintutkijat ovat Vilkan mukaan pedofiileihin rinnastettavia hirviöitä ja me muut hirviöitä, jotka hyväksyvät nämä pedofiilien toimet: ”... emme liene etiikaltamme kummoisempia kuin ne vanhemmat, jotka näkisivät vain omat rakkaat lapsensa arvokkaina ja suojeltavina ja vähät piittäisivat naapurin kakaroiden kaltoin kohdeltuja pedofiilien tai muiden kynsisissä.”

Kolumninsa Vilkka päättää huudahdukseen: ”Koirille ei kuulu vain eläinoikeudet, vaan liki ihmisoikeudet, niin inhimillisiä ne ovat.”

Sanoisin: sängen omaperäistä järkeilyä dosentilta.

Onko tiede politiikkaa?

Aikoinaan oli muodikasta todeta, että ”henkilökohtainen on poliittista”, tai että kaikki yhteiskunnallinen toiminta oikeastaan oli poliittista. Tiedettä ja tutkimusta on kuitenkin viimeiseen saakka koetettu pitää epäpoliittisena. Mutta entäpä, jos monenlaista tutkimusta voisi lopultakin lukea myös poliittisena? Voiko tutkijuuden politisoida? Onko tieteenteko politiikkaa? Onko kaikki politiikkaa?

Teemaa Valtiotieteellisen yhdistyksen *Poliittikka*-aikakauskirjassa 3/2002 käsittelevä professori **Pirjo Jukarainen** toteaa, että etenkin arkipuheessa tutkijoita ei yleensä mielletä poliittikan tekijöiksi eikä heidän tutkimuksiaan poliittisiksi. ”Miksi näin? ... onko kysymys liian arkaluontoinen: pelätäänkö ’kaappipoliittikoinnin’ paljastumista.”

Tampereen yliopiston Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitokselta työskentelevä Jukarainen käsittelee artikkelissaan (”Maantieteelle voimme mitä vain! Pohdintoja tieteen, tilan ja politiikan välisistä suhteista”) tieteen poliittisuutta ”hieman eipäs-juupas-väittelyä syvällisemmin” tuoden esimerkkejä tutkijoiden poliittisuudesta heidän esittämiensä geopolittisten lausumien kautta.

Jukarainen mukaan tieteen tekeminen on politiikkaa. Lavean politiikka-tulkintansa mukaisesti politiikkaa on siellä missä tehdään valintoja erilaisten mielipiteiden ja toimintatapojen välillä. ”Ja sikäli kun tutkimus katsotaan – ei ehdottomien faktojen vaan valinnan – ja tulkinnanvaraisten käsitysten muodostamiseksi ja esittämiseksi – on tutkimus poliittista.” Koska tieteellistä tietoa luodaan aina jotain tarkoitusta varten jossain yhteiskunnallisessa ympäristössä, ”Kaikki tiede on näin ollen sekä yhteiskunnallisesti että poliittisesti merkittävää. Ja kun puhutaan kaiken tieteen yhteiskunnallisuudesta, voidaan samalla ... kyseenalaistaa luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden välisen kahtiajaon mielekkyys tieteen poliittisuutta arvioitaessa. Luontoakaan ei voida tutkia objektiivisesti”. Jukarainen korostaa julkisuuden merkitystä poliittisuuden arvioinnissa: että tutkimus ”asetetaan sekä tieteelliselle että laajemmin yhteiskunnalliselle keskustelulle alttiiksi”.

Ensi tammikuiset Tieteen päivät ovat mitä ilmeisimmin siis sittenkin suunnaton poliittinen kokous kolminesatoine esiintyjineen?

Jukarainen hämmästelee, että on ”varsin erikoista, että vaikka käsitys tutkijan tekemien

tulkintojen suhteellisuudesta ... on alkanut yleistyä, oletus tutkimuksen ja tieteenharjoittamisen epäpoliittisuudesta elää ja voi hyvin.”

Jotenkin tuntuu, että em. selitykset selittävät itsensä kuoliaaksi. Tällä yleiskatteella ei enää ehkä sittenkään selitetä mitään?

Eikä tässä kaikki, sillä: ”Huolestuttavinta on, että tämä tieteen ja tutkimuksen epäpoliittisointi poistaa samalla tutkijan eettisen vastuun; ajattelutavan mukaan tutkijan ei tarvitse kantaa huolta tekemistensä seurauksista, koska varsinaiset poliitikot ja ulkopuolinen yhteiskuntahan tutkimustietoa käyttävät hyväkseen”. Tulee vain mieleen kolme fundamentaalikysymystä: 1) oletetaanko tutkijain etiikan olevan näin heikoissa kantimissa? 2) miten politisointi erityisesti nostaisi eettisen ajattelun tasoa ja 3) miten on ajateltu tutkimusta voitavan harjoittaa, jos aina ja kaikissa tapauksissa pitää kyetä arvioimaan tutkimustulosten kaikki yhteiskunnalliset seurannaisvaikutukset ja sovellukset? Olisiko kukaan koskaan voinut keksiä taikka tutkia oikeastaan mitään seurausten pelossa?

Kirjoittajan mukaan ”sanoipa tieteenharjoittaja mitä tahansa ja tuopa hän asiansa missä tahansa julki, hänen sanomansa voidaan tulkita poliittisesti merkittäväksi ... hänen tukeaan on ... tiedon poliittinen valta, joka tekee tieteellisten asiantuntijoiden puhunnasta poliittisesti merkittävää.”

Tutkijoiden esiintyminen julkisuudessa asiantuntijana saattaa toki olla merkityksellistä ja vaikuttavaa, mutta onko se silloin poliittista? Asiaa myös pohtinut kansantaloustieteen professori **Seppo Honkapohja** on korostanut (*Tieteessä tapahtuu* 6/2000, s. 3-4), että asiantuntijan ”tärkein tehtävä on tiedollisen perustan antaminen eri linjaus- ja päätösvaihtoehtoilta. Sen sijaan itse päätökset kuuluvat päätöksentekijöille. [...] Päätökset kuuluvat heille, jotka on valittu niitä tekemään ja kantamaan niistä vastuun. Asiantuntija kantaa vastuun neuvojensa ja tietojensa oikeellisuudesta suhteessa olemassa olevaan alansa tietämykseen.”

Honkapohjakin tosin myöntää erityisesti yhteiskuntatieteissä asiantuntijoiden ongelmallisen roolin: ”Päätösuosituksia yhteiskuntatieteilijä voi tietysti tehdä, mutta ne on hyvä johtaa eksplisiittisesti normatiivisista premissistä, jotteivät tiedolliset näkökohdat ja omat yhteiskunnalliset näkemykset mene sekaisin.” Helppoa tuo ei ole.

Jukarainen puolestaan arvelee, että ”koko yhteiskunnassa eikä vain tieteentekijöiden it-

sensä keskuudessa olisi tarvetta voimakkaampaan terveeseen kriittisyyteen tiedettä ja sen saavutuksia kohtaan ja ylipäätään asiantuntijavaltaa kohtaan." Tämä kriittisyys puolestaan edellyttää Jukaraisen mukaan, että politiikan läsnäolo tunnustetaan huomattavasti tähänastista laajemmin. "Tutkijuiden politisoimisellakin on antinsa siinä, että se madaltaa ns. maallikoiden ja asiantuntijoiden välistä kuilua ja tasa-arvoistaa yhteiskunnallista keskustelua näiden ryhmien välillä".

Ja kuin lopputiivistelmänä tiedon relativistisuudesta: "Tieteentekijöiden kuvaamat, karjoittamat ja määrittelemät tilat eivät ole sen oikeampia kuin muidenkaan, vaikka ne useimmiten näyttävät hyvin perustelluilta. Professori Jukarainen ihmettelee, että "asiantuntijaa kuunnellaan edelleenkin enemmän kuin ns. rivikansalaista".

Mitä tapahtuu kaukana?

Aurinkokunnan ulkolaitamilla vaelteleviin luotaimiin Pioneer 10 ja 11 kohdistuu jokin tuntematon voima, joka hidastaa niiden kulkua, kirjoittaa dosentti **Tapani Perko** *Tähdet ja avaruus* -lehdessä 5/2002. Ilmiötä on tutkittu paljon ja monenlaisia selitysyrityksiä on tehty. Valitettavasti eivät "mitkään tunnetun fysiikan ilmiöt selvittäneet uskottavalla tavalla ongelmaa", kirjoittaa Perko.

Onko aluksen voimanlähteissä vikaa? Linunradan vaikutus? Asteroidivyöhyke? Vai vaikuttaako sittenkin korkeammat ulottuvuudet ja muut maailmat painovoimienensa? *Tähdet avaruus* -lehti jättää lukijan odottamaan ratkaisuvaihtoehtoja kuin paraskin jatkojännäri: Perko päättää kirjoituksensa vihjaamalla monenmoisiin yllättäviin selitysmahdollisuuksiin, "Näitä ja muita mahdollisuuksia tarkasteleminen lähemmin kirjoituksen seuraavassa osassa".

Lumelääkettä Buranan sijaan?

Uudet tutkimukset näyttäisivät osoittavan, että lumelääkkeet auttavat selvästi kipuun, asiaa tutkinut dosentti **Eija Kalso** HYKS:in kipuklinikalta kirjoittaa *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecimissa* (17/2002). Lume aktivoi hermoverkoston, jossa endogeeninen opioidijärjestelmä välittää kivunlievityksen.

"Potilaan odotukset ja usko annettavaan kivunlievitykseen lisäävät hoidon tehoa. Lu-

meanalgesian voimaa ei voida kliinisessä kivuntutkimuksessa väheksyä."

Polio lähes hävitetty

WHO:n vuodesta 1988 koordinoima polionhävitysprojekti on ollut menestyksenkäs. Vuositaiten uusien tapausten määrä on pudonnut yli 300 000:sta muutamaan sataan. "Amerikoissa viimeinen kotoperäisen viruksen sairastuttama poliopotilas löydettiin vuonna 1991, Tyynen meren rantavaltioissa vuonna 1997 ja Euroopassa vuonna 1998", kirjoittaa tutkimusprofessori **Tapani Hovi** Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehdessä *Kansanterveys* 7/2002. Hovi korostaa, että projektin voi heittää sikseen vasta kun "tehtävä on loppuun suoritettu", eli että poliovirus on tyyten hävitetty.

Jan Rydman

HELSINGIN KAUPPAKORKEAKOULU

TIEDESSÄ TAPAHTUU

71

STUDIA ECONOMICA –
QUO VADIS,
YMPÄRISTÖJOHTAMINEN?

Tervetuloa seuraamaan Helsingin kauppakorkeakoulun, Ympäristöjohtamisen yhdistyksen ja Metsäliitto-Yhtymän yhteistyössä järjestämää Studia Economica -luentosarjaa. Vuosittain pidettävän luentosarjan aiheena on tänä vuonna "Quo Vadis, ympäristöjohtaminen?".

Luentosarjan toinen ja kolmas osa järjestetään 28.11.2002 ja 8.1.2003 Helsingin kauppakorkeakoulun pääärakennuksessa, osoitteessa Runeberginkatu 14-16. Luennot alkavat klo 17.00.

OHJELMA

28.11.2002	8.1.2003
<p>EKOTEHOKKUUS – YMPÄRISTÖJOHTAMISEN UUSITUULI?</p> <p>Ekotehokkuus – miten vähemmästä enemmän? Professori hc Jyrki Kettunen, M-Real</p> <p>Ekotehokkuudella uusiin kestäviin tuotantopoihin TKT, Ympäristöneuvos Antero Honkasalo, Ympäristöministeriö</p> <p>Milloin win-win onnistuu? TKT Leena Lankoski, Soikio Oy</p> <p>Yrityksen kestävä kasvu ja ekotehokkuus Professori Raimo Lovio, HKKK</p>	<p>THE FUTURE OF CORPORATE ENVIRONMENTAL MANAGEMENT</p> <p>Beyond systems: A vision for corporate environmental management for the future Professor Richard Welford, University of Huddersfield, UK</p> <p>Trends in corporate environmental management Vice President, Communications Carola Teir-Lehtinen, Fortum Corporation</p> <p>Implementation slack: Quo Vadis, environmental management? Dr. (Econ.) Minna Halme, Helsinki School of Economics</p> <p style="text-align: right;">Tervetuloa!</p>